

Kattilakoski Mira & Heiskanen Johanna

**KOULUYMPÄRISTÖN MERKITYS
KIUSAAMISESSA**
- Kiusaajan näkökulma

Terveystieteiden yksikkö / Hoitotiede
Kandidaatintutkielma
Lokakuu 2019

TIIVISTELMÄ

Kattilakoski Mira & Heiskanen Johanna: Kouluympäristön merkitys kiusaamisessa – kiusaajan näkökulma

Kandidaatintutkielma

Ohjaaja: TtT, dosentti Joronen Katja

Tampereen yliopisto

Hoitotiede

Lokakuu 2019

Kiusaaminen kouluissa on ajankohtainen ja paljon esillä oleva ilmiö. Tutkimusten mukaan kiusaamista esiintyy lähes jokaisessa koulussa niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Kiusaamista on ollut pitkään ja se on yksi nuorten merkittävimmistä kansanterveysongelmista. Jotta kiusaamista voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti ehkäistä, tulee kiusaamisesta olla riittävästi tietämystä. Tämän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tutkia kouluympäristön merkitystä kiusaajana toimimisessa. Katsausta on ohjannut tutkimuskysymys: Mitkä kouluun liittyvät tekijät ovat yhteydessä kiusaajana toimimiseen? Tavoitteena on lisätä kiinnostuneille tietämystä koulun osuudesta kiusaajana toimimiseen ja tarjota kouluille mahdollisuus hyödyntää katsausta kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Kirjallisuuskatsaus on hyvin ajankohtainen, sillä aihe on paljon esillä ja ongelmaan pyritään jatkuvasti etsimään ratkaisuja. Kiusaajien näkemystä aiheeseen on tutkittu kiusattujen näkökulmaa vähemmän, jonka vuoksi katsaus aiheeseen on tarpeellinen.

Aineistonhaku suoritettiin systemaattisesti ja tutkimukset valittiin Cinahl- ja PsycINFO-tietokannoista. Hakusanoina käytettiin bully, bullying, bullied, bullies, classroom, school. Haku rajattiin vuosina 2010–2019 julkaistuihin vertaisarvioituihin suomen- ja englanninkielisiin tutkimusartikkeleihin. Hakutulokseksi saatiin 938 tutkimusartikkelia, sisäänotto- ja poissulkukriteerien sekä rajausten jälkeen tutkimukseen valittiin 17 artikkelia. Manuaalihakulla tutkimukseen valikoitui kaksi tutkimusartikkelia, tutkimusaineisto koostui yhteensä 19 artikkelista. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Tutkimustuloksista nousi esiin kuusi keskeistä kouluun liittyvää tekijää, jotka ovat yhteydessä kiusaajana toimimiseen. Näitä ovat puutteellinen kurinpito koulussa, ulkopuolisuuden tunne kouluyhteisössä, opettajan toiminta kiusaamistilanteissa, turvaton kouluilmapiiri, puutteellinen opettaja-opiskelijasuhde ja opiskelijoista johtuvat ominaispiirteet.

Tutkimustulosten perusteella kouluun liittyvillä tekijöillä todettiin olevan monenlaisia yhteyksiä kiusaajana toimimiseen. Opettajan toiminnalla ja asenteella, sekä opettajan ja opiskelijan välisellä suhteella on merkitystä kiusaamiseen esiintyvyydessä. Koulun käytänteet, kurinpito ja säännöt vaikuttavat myös osaltaan kiusaajana toimimiseen. Kiusaamiseen yhdistettiin kouluyhteisöön ja ilmapiiriin liittyvät tekijät, tarkoittaen esimerkiksi luottamusta, yhteenkuuluvuuden, pelon ja turvattomuuden tunnetta. Opiskelijoiden ominaispiirteet ovat myös yksi tekijä kiusaamisessa. Koulun olisi tärkeätä tunnistaa, mitkä tekijät koulussa lisäävät kiusaajana toimimista. Näin kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja lopettamiseen voitaisiin helpommin puuttua.

Avainsanat: kiusaaja, kiusaaminen, koulu, kirjallisuuskatsaus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	1
2.	KESKEISET KÄSITTEET	3
2.1	Kiusaaminen	3
2.2	Kiusaaja	4
2.3	Koulu kasvuympäristönä	5
3.	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYS.....	6
4.	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN	7
4.1	Systemaattinen kirjallisuuskatsaus	7
4.2	Kirjallisuushaku.....	7
4.3	Aineiston kuvaus	12
4.4	Aineiston analyysi	12
5.	TULOKSET.....	15
5.1	Koulun puutteelliset käytänteet	16
5.2	Ulkopuolisuuden tunne kouluyhteisössä	16
5.3	Opettajan toiminta	16
5.4	Turvaton kouluilmapiiri	17
5.5	Heikko opettaja-opiskelijasuhde	17
5.6	Opiskelijoihin liittyvät ominaispiirteet.....	18
6.	POHDINTA	19
6.1	Kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden pohdinta	19
6.2	Kirjallisuuskatsauksen eettisyys	21
6.3	Tulosten tarkastelua.....	22
6.4	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet.....	24

LÄHTEET

LIITTEET

1. JOHDANTO

Koulukiusaaminen on yksi lasten ja nuorten merkittävimmistä kansanterveysongelmista maailmanlaajuisesti (Thomas, Connor & Scott 2017, 437). Kiusaamista on ollut kouluissa pitkään, mutta kiusaamiseen on perehdytty paremmin ja sitä on alettu tutkia vasta 1970-luvun alussa. Ilmiön tutkiminen alkoi Skandinaviasta ja levisi siitä pikkuhiljaa muualle maailmaan. (Olweus 1992, 11.)

WHO (World Health Organization) tiedottaa kiusatuksi tulemisen tilastoja vuodelta 2009 13- ja 15-vuotiaiden tutkimukseen osallistuneiden poikien ja tyttöjen osalta. Näissä tilastoissa 13-vuotiaita oli kiusattu ainakin kerran viimeisen 2kk aikana. Eniten (63%) kiusaamisia oli ollut poikien osalta Belgiassa ja vähiten Italiassa (13%). Suomi sijoittui tilastossa puoleen väliin (25%). Tyttöjen osalta eniten oli kiusaamista Liettuassa (58%) ja vähiten Armeniassa (9%), Suomi tässäkin puolessa välissä tilastoa (30%). 15-vuotiaiden osalta maiden väleillä ei juurikaan eroja, kiusaamisprosentit olivat kuitenkin hieman alhaisempia kuin 13-vuotiaiden osalta. (WHO 2009.)

Suomessa THL:n kouluterveyskyselyssä 2017 ilmeni, että syrjivää kiusaamista on kokenut 19% alaluokkalaisista, 24% yläluokkalaisista, 11% lukiolaisista ja 13% ammattiin opiskelevista. Oppilaista, jotka ovat sijoitettu kodin ulkopuolelle, ovat toimintarajoitteisia tai syntyneet ulkomailla, kokevat kiusaamista 40% enemmän kuin muut. (THL 2017.)

Kiusaamista esiintyy melkein kaikissa kouluissa, eikä sen esiintyvyyttä pystytä yksiselitteisesti selittämään. Kiusaaja kokee muiden osallistumisen helpottavana tekijänä, jolloin oma syyllisyys jakautuu useammalle. (Hamarus 2006, 73–74, 92–93.) Kiusaaminen on monitahoinen ongelma, sen alkamiseen ja kulkuun vaikuttavat niin yksilölliset kuin systeemisetkin tekijät (Thomas, Connor & Scott 2017, 437). Kiusaajaksi päätymiseen ei vaikuta ainoastaan henkilökohtaiset ominaisuudet, myös kouluun liittyvillä tekijöillä on omat vaikutuksensa. Esimerkiksi muiden oppilaiden odotukset ja luokassa vallitsevat normit voivat lisätä kiusaajaksi päätyminen riskiä. (KiVa Koulu 2009.)

Kiusaamiseen vaikuttavina ilmiöinä ovat pelko, vallan halu, kateus, syyllisyys ja häpeä. Ne pitävät kiusaamista yllä. Kiusaajalla voi olla pelko joutua itse kiusatuksi, jolloin on parempi tehdä itse aloite kiusaamiseen. Kiusaaminen aiheuttaa oppilaissa häpeää ja kiusaaja kokee syyllisyyttä teoistaan. (Hamarus 2006, 173–180.)

Koulun tehtävänä on ehkäistä kiusaamista, ettei sitä pääsisi tapahtumaan ja saada jo mahdollisesti alkanut kiusaaminen loppumaan. Kiusaamisen vähentämisessä koulun tulisi panostaa ennaltaehkäisevään työhön. Koulun tulisi sanoutua irti kaikenlaisesta negatiivisen käytöksen eri muodoista ja tehdä aktiivista ennaltaehkäisevää työtä luokissa. (Höistad 2003, 151.) Koulussa kiusaamista tapahtuu erityisesti koulun pihalla ja leikkipaikoilla, jossa oppilaat viettävät välitunteja. Kiusaamispaikoille on yhteistä se, ettei henkilökunta ole jatkuvasti siellä valvomassa. (Vaillancourt, Brittain, Bennet, Arnocky & McDougall 2010, 40.)

Tehokkaiden ratkaisujen aikaansaaminen edellyttää ymmärrystä siitä, miksi kiusaamista tapahtuu. Useita eri malleja on selvitetty liittyen sosiodemografisiin ja yksilöllisiin syihin, joilla on saatu eri näkökulmia kiusaamiseen. Mikään näkökulma ei kuitenkaan selitä kattavasti, miksi kiusaamista esiintyy. Myös erilaisia koulujen interventioita kiusaamiseen on rakennettu, tehokkaiden käytäntöjen esteenä voi kuitenkin olla poliittiset syyt, rahoitus ja luokkakoot, jotka vaikuttavat koulun opetussuunnitelmaan ja opettajan työtaakkaan. (Thomas, Connor & Scott 2017, 437, 446.)

Kiusaaminen on nuorten keskuudessa aina tärkeä ja ajankohtainen ilmiö. Tässä kirjallisuuskatsauksessa keskitytään kiusaajiin ja erityisesti niihin kouluun liittyviin tekijöihin, jotka ovat yhteydessä kiusaajana toimimiseen. Tutkimustietoa kiusaajien näkökulmasta löytyy vähemmän ja kiusattujen kokemuksia sekä näkemyksiä on tutkittu kiusaajien kokemuksia enemmän. Kiusaajien näkökulman ja kiusaamiseen johtavien syiden ymmärtämiseksi sekä lisätiedon saavuttamiseksi kirjallisuuskatsauksen aihe on hyvin tärkeä. Tämän katsauksen tarkoituksena on systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla tutkia kouluympäristön merkitystä kiusaajana toimimisessa.

2. KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Kiusaaminen

Kiusaaminen on vanha ilmiö, jota on tutkittu suunnitelmallisesti 1970-luvulta lähtien. Kiusaamisesta on olemassa useita määritelmiä laajemmasta määrittelystä kapeampaan. (Hamarus & Kaikkonen 2011, 59.)

Olweus (1992) määrittelee kiusaamisen seuraavasti: ”yksilöä kiusataan, tai hän on kiusaamisen uhri, jos hän on toistuvasti tai pidempään alttiina yhden tai useamman muun henkilön negatiivisille teoille” (Olweus 1992, 14).

Hamaruksen väitöskirjassa (2006) oppilaat kuvasivat erilaisia kiusaamisen muotoja: 1) prosesseja, joissa kiusaaminen alkaa hiljalleen ja etenee aalloittain 2) yksittäisiä ja väkivaltaisia kohtauksia 3) sanallista kiusaamista 4) eristävää kiusaamista 5) sosiaalisten suhteiden muutoksista johtuvaa kiusaamista 6) ärsyttävää kiusaamista 7) tiedostamatonta kiusaamista (Hamarus 2006, 60).

Kiusaaminen on suunnitelmallista vallan väärinkäyttöä. Yksilöä kiusataan toistuvasti tai pidempään yhden tai useamman henkilön negatiivisilla teoilla. Negatiivisesta teosta puhutaan, kun joku tarkoituksenmukaisesti tuottaa tai yrittää tuottaa toiselle henkilölle vammoja tai epämiellyttävää oloa. Negatiivisia tekoja voivat olla muun muassa fyysinen kontakti, sanat, ryhmästä poissulkeminen, eleet ja kunnioituksen puute toisen toivetta kohtaan. Henkilöiden voimasuhteissa voi olla nähtävillä epätasapainoa, jonka vuoksi kiusattavan voi olla vaikea puolustautua. Voimasuhteilla voidaan tarkoittaa henkistä tai ruumiillista epätasapainoa. Kiusaamisen määritelmään liitetään usein myös tarkoituksenmukaisuus, kiusaamista ei tapahdu tiedostamatta. (Hamarus 2008, 49. Hamarus & Kaikkonen 2011, 62.) KiVa Koulu-ohjelman määritelmässä sanotaan, että ”kiusaamista on, kun yhdelle ja samalle oppilaalle aiheutetaan toistuvasti ja tahallaan pahaa mieltä. Tekijöinä on joku tai jotkut, joita vastaan kiusatun on vaikea puolustautua”. (KiVa Koulu 2018.)

Höistad (2003) on määritellyt kiusaamisen tapahtuvan silloin kun yksi tai useampi ihminen toistuvasti ja pidemmän ajan kuluessa kohdistaa tietoista ja aktiivista kielteistä käytöstä yhtä tai useampia kohtaan tai sulkee heidät pois joukostaan. Kiusaamisen hän on jakanut kolmeen suurempaan ryhmään, jotka ovat hiljainen kiusaaminen, sanallinen kiusaaminen ja fyysinen kiusaaminen. (Höistad 2003, 79–88.)

Tässä katsauksessa kiusaaminen määritellään Höistadin (2003) mukaan: yksi tai useampi ihminen toistuvasti ja pidemmän ajan kuluessa kohdistaa tietoista ja aktiivista kielteistä käytöstä yhtä tai useampia kohtaan tai sulkee heidät pois joukostaan. Höistadin määritelmä valittiin sen kattavuuden vuoksi, se on myös hyvin yhteydessä Hamaruksen & Kaikkosen määritelmässä kiusaajasta.

2.2 Kiusaaja

Kiusaaja on fyysisen tai psyykkisen kiusanteon kokemuksen aiheuttaja (Hamarus & Kaikkonen 2011, 61). Olweus (1992) on määritellyt kiusaajan piirteeksi aggressiivisuuden kavereita kohtaan. Kiusaajien asenne väkivaltaan on normaalia positiivisempi ja muiden dominoinnin tarve suurempi. Kiusaajien kuva itsestään on positiivinen, pojat saattavat olla uhriaan vahvempia. On myöskin passiivisia kiusaajia, jotka eivät aloita kiusaamista, mutta osallistuvat siihen kuitenkin. (Olweus 1992, 35–36.)

Kiusaajat ovat itse kuvailleet olevansa ”johtajatyyppejä”, jotka mielellään kontrolloivat muita. Muiden hallinta tuottaa mielihyvää ja sen kautta pystyvyyttä kontrolloida muita luokassa (Hamarus 2006, 108.) Höistad (2003) kirjoittaa että ei ole tavannut kiusaajaa, joka olisi tasapainoinen, empaattinen, vakaa, hyvän itseluottamuksen omaava tai hyvinvoiva. Hän kuvailee kiusaajan hallitsevaan piirteeseen vallanhalun yhdistettynä aggressiivisuuteen. Syitä kiusaajan käytökseen voi olla vallanhalu, pelko, ryhmäpaine, mustasukkaisuus tai kateus ja heikkouden halveksiminen. (Höistad 2003, 64–77.)

Kiusaajissa on havaittu joitakin samankaltaisia piirteitä liittyen elämän eri alueiden ongelmiin, aggressiivisia persoonallisuuspiirteitä tai vaikeuksia tuntea myötätuntoa muita ihmisiä kohtaan. Kuitenkin on muistettava, että kiusaamiseen osallistuu yhtä lailla myös mukavia ja tasapainoisia lapsia, jotka kiusaavat ryhmänsä jäsentä. (Kiva Koulu 2009.)

Tässä katsauksessa määritellään kiusaaja Hamaruksen & Kaikkosen (2011) mukaan fyysisen tai psyykkisen kiusanteon kokemuksen aiheuttajaksi. Määritelmä on selkeä ja koemme tärkeänä tuoda esiin kiusaamisen fyysisen ja psyykkisen puolen.

2.3 Koulu kasvuympäristönä

Koulu- ja luokkayhteisö ovat sosiaalinen järjestelmä, johon oppilaat tulevat oppivelvollisuuden vuoksi. Samanikäiset oppilaat opiskelevat samassa luokassa, eikä heillä ole juurikaan mahdollisuutta vaikuttaa siihen, millaiseen luokkaympäristöön he sijoittuvat. Koulun toimintaa ohjaa opetussuunnitelma, jonka pohjalle perustuu ajankäytön suunnitelma, sisältäen lukujärjestyksen. Sen mukaan oppilailla on oppitunnit, joiden väliin ja virkistäytymiseen ovat tarkoitettu välitunnit. Luokka tai koulu muodostaa yhteisön. Välitunneilla yhteisössä oppilaiden keskinäiset suhteet jakavat oppilaat eri ryhmiin, omiin istuma- ja seisomajärjestyksiin koulun käytäville ja pihaille. Näillä suhteilla on vaikutusta myös oppitunneilla tapahtuvaan toimintaan. (Hamarus 2006, 92–94.)

Suomessa koulujärjestelmää ohjaa lainsäädäntö. Perusopetuslaki velvoittaa oppilaalla olevan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (Perusopetuslaki 628/1998 29§ 1998). Perinteisesti koulu on nähty sivistystehtävän kautta, kuitenkin koululla on myös kasvatustehtävä ja yhteiskunnallisiin yhteyksiin liittyvä tehtävä opetustehtävän lisäksi. Koululla on tietyt arvolähtökohdat, koulua muovaa kasvuyhteisönä esimerkiksi tiedolliset, sosiaaliset, eettiset, oikeudelliset, taloudelliset ja tekniset arvoalueet. Arvot liittyvät normeihin, jotka esiintyvät kouluissa hyväksyttävänä käyttäytymistapoina, järjestyssääntöinä, sekä aiemmin mainittujen opetussuunnitelman ja perusopetuslain määräyksinä. Koululla on siis myös kasvatukseen liittyviä velvoitteita. (Launonen & Pulkkinen 2004, 13–14.)

Tässä katsauksessa määritellään koulu kasvuympäristönä Launosen & Pulkkinen (2004) mukaan, määritelmä valittiin katsaukseen sen kattavuuden ja kuvaavuuden vuoksi.

3. KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSIÄ

Tämän katsauksen tarkoituksena on systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla tutkia kouluympäristön merkitystä kiusaajana toimimisessa. Tavoitteena on lisätä kiinnostuneille tietämystä koulun osuudesta kiusaajana toimimiseen ja kehittää koulun valmiuksia kiusaamisen ennaltaehkäisyssä.

Tutkimuskysymys:

Mitkä kouluun liittyvät tekijät ovat yhteydessä kiusaajana toimimiseen?

4. KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Aveyardin (2010) mukaan systemaattinen kirjallisuuskatsaus on kattava tulkinta ja tutkimus kirjallisuudesta, joka käsittelee tutkijan valitsemaa aihetta. Kirjallisuuskatsaukset ovat tärkeitä, koska niiden tarkoituksena on tehdä yhteenveto kirjallisuudesta. Yhteenvedot ovat hyödyllisiä esimerkiksi sosiaali- ja terveystalalle, jossa kirjallisuutta on yhä enemmän saatavilla ja kirjallisuuskatsauksien avulla kaikki tärkeä tieto voidaan saattaa yhteen. Kirjallisuuskatsaukset ovat myös hyödyllisiä analysoitaessa tutkittua tietoa uudestaan, koska tällöin voidaan saavuttaa uusia oivalluksia kirjallisuudesta. Kirjallisuuskatsaukset antavat tutkijoille mahdollisuuden nähdä useiden tutkimusten tulokset yhdessä, jotka yksittäin tarkasteltaessa eivät välttämättä muodostaisi yhtä kattavaa tutkimustulosta. (Aveyard 2010, 5–6, 8–9.)

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on prosessi, joka rakentuu vaiheittain, ja jossa analysoidaan kirjallisuutta systemaattisen lähestymistavan avulla. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet ovat nimettävissä ja ne etenevät järjestelmällisesti. Vaiheet voidaan nimetä seuraavasti: tutkimussuunnitelman tekeminen, tutkimuskysymyksen määrittäminen, tutkimusten haku, valinta ja laadun arviointi sekä tutkimusten analysointi ja tulosten esittäminen. (Aveyard 2010, 5–6. Kääriäinen & Lahtinen 2006, 37, 39.) Kirjallisuuskatsaus johdattaa tutkijan tekemään uusia oivalluksia, kun tiedot saadaan yhdistettyä, tutkitusta tiedosta muodostuu tutkimuksen myötä kattava kokonaisuus. Kirjallisuuskatsaus tulee tehdä kattavasti, tarkasti ja systemaattisesti, muuten tutkimustulokset ja johtopäätökset eivät välttämättä ole luotettavia. (Aveyard 2010, 5–6, 9–10.)

Tämän kirjallisuuskatsauksen tukena on käytetty Helen Aveyard teosta *Doing a Literature Review in Health and Social Care* (2010), Hoitotyön tutkimussäätiön sivustoja ja Joanna Briggs Instituutin tutkimuksen laadunarviointikriteerejä.

4.2 Kirjallisuushaku

Kirjallisuuskatsauksen aineistonhaku tehtiin huolellisesti ja suunnitelmallisesti, aineistohaussa valittiin hakutuloksista kirjallisuuskatsaukseen mukaan tutkimuskysymyksen vastaava aineisto. Aineistoa etsittiin systemaattisesti, tieteellisiä käytäntöjä noudattaen ja tietokantoina käytettiin hoitotieteeseen ja lähitieteisiin soveltuvia tiedonhaun lähteitä. Tavoitteena oli löytää

tutkimuskysymykseen vastaavia tieteellisiä, vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita. Tiedonhaku suoritettiin tässä tutkimuksessa hyödyntäen Cinahl- ja PsycInfo-tietokantoja. Edellä mainittujen lisäksi tietoa etsittiin Medic-, Social Science Premium Collection-, sekä Medline-tietokannoista. Kyseisistä tietokannoista löytyi tutkimukseen sopivaa oheiskirjallisuutta, mutta ei tutkimuskysymykseen vastaavaa sopivaa aineistoa. Lisäksi hakuja tehtiin manuaalisesti hyväksikäyttäen eri tutkimusten lähteitä ja tietokantojen ehdottamia artikkeleita. Katsaukseen valikoitui kaksi tutkimusartikkelia manuaalihakulla.

Tutkimuksen hakusanoiksi määriteltiin eri koulukiusaamista, kiusaajaa, kouluilmapiiriä sekä koulua kuvaavia termejä. Kaikissa tietokannoissa hakuja tehtiin asiasanahaualla sekä vapaasanahaualla, tutkimuskysymykseen vastaavat haut saatiin esille vapaasanahaualla. Tietokannoissa hakusanoina käytettiin bully, bullying, bullied, bullies, classroom, school. Tietokannoissa hakuja tehtiin käyttämällä hakutermejä ja erilaisia haunrajauksia. Hakusanat ja haunrajaukset on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Käytetyt tietokannat ja hakusanat

Tietokanta	Hakusanat ja haun rajaukset	Hakutulokset
PsycINFO	Vapaasanahaku: bullying, bully, bullies (title) AND school (title) Rajaus: Peer reviewed, English, Finnish, 2010-2019, Länsimaat	413
Cinahl	Vapaasanahaku: bully, bullying, bullied, bullies (title) AND classroom (title) OR school (title) Rajaus: Peer reviewed, English, Finnish, 2010-2019, Major subject bullying	525

Tutkimuksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit auttavat tutkijaa löytämään tutkimukset, jotka vastaavat asetettuun tutkimuskysymykseen ja poissulkee tutkimukset, jotka eivät vastaa asetettuun tutkimuskysymykseen. Selkeät ja hyvät kriteerit pitävät tutkijan keskittyneenä tutkimuskysymykseen ja sitä vastaavaan kirjallisuuteen. (Aveyard 2010, 71.) Tämän tutkimuksen sisäänottokriteereiksi määrittyi muun muassa seuraavia: tutkimus vastasi asetettuun tutkimuskysymykseen, tutkimuksessa käsiteltiin koulukiusaamista kiusaajan näkökulmasta ja tutkimuksissa oli koulu- ja opiskeluikäisiä opiskelijoita. Iän suhteen ei haluttu tehdä tiukkaa rajausta, koska se olisi sulkenut pois informatiivista tutkimustietoa. Tutkimuksista poissuljettiin

nettikiusaaminen ja erityisryhmät (autismi, seksuaalivähemmistöt) sekä tutkimukset vanhempien tai perheen näkökulmasta.

Tutkimusten haku rajattiin suomen- ja englanninkielisiin vertaisarvioituihin tutkimusartikkeleihin, vuosirajauksella 2010–2019 ja maarajauksena länsimaiset tutkimukset. Hakuprosessin sisäänotto- ja poissulkukriteerit sekä rajaukset on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Kirjallisuuskatsauksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit sekä rajaukset

Sisäänottokriteerit ja rajaukset	Poissulkukriteerit ja rajaukset
Vastaa tutkimuskysymykseen	Ei vastaa tutkimuskysymykseen
Vertaisarvioidut tutkimukset	Ei täytä sisäänottokriteereitä
Kieli: suomi, englanti	Ei tieteellinen tutkimus
Vuosi 2010–2019	Ei nettikiusaamista
Maarajaus: Länsimaat	Tutkimukset, joissa tutkittu; kiusattuja, vanhempia, erityisryhmiä (autismia, seksuaalivähemmistöjä), masennusta, itsetuhoisuutta
Tutkittu koulu- ja opiskeluväeäisiä	
Tutkittu koulukontekstia, opettajien toimintaa, kiusaajia	

Seuraavaksi esitellään hakutulokset ja tietokantarajaukset tietokannoittain.

Cinahl-tietokannasta haku aloitettiin asiasanahauulla ja etsimällä hakusanat Cinahl Headings-asiasanastosta. Alkuun kokeiltiin asiasanahakua hakusanoilla bullying (asiasanasto ei tunnistanut hakusanoja bully, bullies, bullied), learning environment (jota hakukone ehdotti classroom hakusanalle) ja hakusanalla schools (jota hakukone ehdotti school hakusanalle). Hakusanoissa käytettiin exact major subject heading-toimintoa (MM) ja tietokantarajauksina oli vuodet 2010–2019 sekä vertaisarvioidut englanninkieliset tutkimukset. Hakutulokseksi saatiin 3426 julkaisua. Asiasanasta siirryttiin vapaasanahakuun, koska hausta ei saatu maltillisen suuruista ja lisärajausilla hakutuloksesta tuli liian suppea. Vapaasanahaussa Cinahl-tietokannassa hakusanoina olivat bully, bullying, bullied, bullies (Title) AND classroom (Title) OR school (Title). Tietokantarajauksina olivat vuodet 2010–2019, vertaisarvioidut tutkimukset, julkaisukielenä suomi tai englanti sekä hakusana bullying oli rajattu haun pääsanaksi (major subject). Hakutulokseksi saatiin 525 julkaisua.

PsycInfo-tietokannassa käytettiin vapaasanahakua ja hakusanoina käytettiin bullying, bully, bullies (Title) AND school (Title). Tietokantarajauksina olivat vuodet 2010–

2019, vertaisarvioidut tutkimukset, julkaisukielenä suomi tai englanti sekä maarajauksena länsimaat. Hakutulokseksi saatiin 413 julkaisua.

Cinahl- ja PsycInfo-tietokannat tuottivat yhteensä 938 julkaisua, joista lopulliseen analyysiin valittiin 17 artikkelia. Valittujen 938 julkaisun otsikot käytiin yksitellen läpi ja valittiin taulukossa 2 esitettyjen mukaanottokriteerien ja rajausten perusteella 115 artikkelia otsikon perusteella. Seuraavaksi luettiin läpi 115 artikkelin abstraktit, josta analysoitavaksi valittiin 30 artikkelia. Valitut artikkelit luettiin kokonaan ja arvioitiin mukaanottokriteerien sekä rajausten mukaisesti. Koko tutkimuksen arvioinnin ja analyysin jälkeen valittiin 17 artikkelia lopulliseen analyysiin, Cinahl:sta kuusi artikkelia ja PsycInfosta yksitoista artikkelia. Tietokannoista valittujen artikkeleiden lisäksi manuaalihakuna valittiin kaksi tutkimusta lopulliseen analyysiin. Manuaalisessa haussa hyödynnettiin valittujen tutkimusten lähdeluetteloita ja tietokantojen ehdottamia artikkeleita. Näin saatiin systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen analysoitavaksi 19 tutkimusartikkelia. Kirjallisuushaun kuvaus on esitetty tarkemmin kuviossa 1.

Tutkimusongelma:

Mitkä kouluun liittyvät tekijät ovat yhteydessä kiusaajana toimimiseen?

Hakusanat:

bully, bullying, bullied, bullies, classroom, school

Tietokannat:

Cinahl (n=525), PsycINFO (n=413), Manuaalihakua

Sisäänottokriteerit ja rajaukset:

- Julkaistu 2010–2019
- Vertaisarvioidut tutkimusartikkelit, joiden kielenä suomi tai englanti
- Vastaa asetettuun tutkimuskysymykseen
- Koulu- ja opiskeluikäisiä, kiusaajia, koulukontekstia, opettajien toimintaa
- Länsimaiset tutkimukset

Hakutulos tietokantarajausten jälkeen N=938

Poissulkukriteerit:

- Ei länsimainen tutkimusartikkeli (n=81)
- Käsittelee sosiodemografisia tekijöitä (n=33)
- Käsittelee erityisryhmiä (mm.seksuaaliväh., mt-ongelmat, autismi) (n=146)
- Käsittelee kiusattuja (n=120)
- Käsittelee itsemurhia (n=34)
- Käsittelee kiusaamisen lopettamista/ehkäisyä (n=109)
- Ei liity aiheeseen (mm.aseet koulussa, televisio, lastentarha, työpaikkakiusaaminen) (n=185)
- Käsittelee nettikiusaamista (n=45)
- Käsittelee terveyttä (mm.paino,tupakka,päihteet) (n= 39)
- Käsittelee perheitä, vanhempia (n=21)
- Käsittelee lakia, poliiseja (n=10)

Otsikon perusteella valitut n=115

Poissulkukriteerit:

- Ei tutkimusartikkeli (n=11)
- Ei vastaa tutkimuskysymykseen (n=27)
- Käsittelee kiusattuja (n=19)
- Käsittelee kiusaamisen ehkäisyä (n=7)
- Tutkittu erityisryhmiä (n=4)
- Ei länsimainen (n=10)
- Ei koko tekstiä saatavilla (n=1)
- Tietokantojen päällekkäiset artikkelit (n=6)

Abstraktin perusteella valitut n=30

Poissulkukriteerit:

- Ei vastaa tutkimuskysymykseen (n=12)
- Laatu (n=1)

Koko tekstin perusteella valitut n=17

Valitut artikkelit N= 19

Tietokannat: Cinahl (n=6), PsycINFO (n=11), Manuaalinen haku (n=2)

Kuvio 1. Kirjallisuushaun kuvaus

4.3 Aineiston kuvaus

Tähän kirjallisuuskatsaukseen valittiin N=19 tutkimusartikkelia, valituissa tutkimuksissa oli käytetty kvalitatiivisia (n=2) ja kvantitatiivisia (n=17) tutkimusmenetelmiä. Kaikissa tutkimuksissa ei ole ilmoitettu tutkimukseen osallistuneiden ikää tai luokka-astetta, jolla osallistujat opiskelivat. Tutkimukset, joissa osallistujien ikä oli ilmoitettu, olivat kaikki iältään 9–17-vuotiaita ja tutkimuksissa osallistujat luokka-asteiden mukaan olivat 4.-12.luokalla. Kaksi tutkimuksista oli pitkittäistutkimusta, yksi interventiotutkimus ja muut poikkileikkaustutkimuksia. Valituissa tutkimuksissa osallistujia oli yhdeksästäkymmenestä (n=90) aina n=122 180 asti. Aineiston keruussa oli käytetty yleisimmin haastatteluja sekä kyselylomakkeita.

Valittuja tutkimuksia oli tehty yhdessätoista eri maassa, tutkimuksista neljä oli tehty Suomessa, kolme Yhdysvalloissa, kolme Kanadassa, kaksi Englannissa, yksi Sloveniassa, yksi Kreikassa, yksi Saksassa, yksi Italiassa, yksi Ranskassa, yksi Islannissa ja yksi Norjassa. Kaikki tutkimukset olivat vuosilta 2011–2018, suurin osa tutkimuksista oli vuodelta 2017, joita valituista tutkimuksista oli viisi. Kaikki valitut tutkimukset olivat englanninkielisiä.

Valitut tutkimukset on lisätty tutkimuksen liitteeksi taulukkomuodossa. (Liite 1.) Taulukossa 4 esitellään tutkimusten tekijät, julkaisuvuosi ja maa, tutkimuksen tarkoitus, aineisto sekä tutkimusmenetelmä ja aineiston kannalta keskeiset tutkimustulokset. Taulukossa 4 on myös nähtävillä JBI-kriteeristön mukainen laadunarviointi pisteitys.

4.4 Aineiston analyysi

Analyysin kohteena olevaa tekstiä voidaan kuvata sisällönanalyysin avulla, joka on analyysimenetelmä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa. Tässä katsauksessa on käytetty induktiivista sisällönanalyysia, joka perustuu ensisijaisesti induktiiviseen eli aineistolähtöiseen päättelyyn, jota tutkimuskysymys ja tutkimuksen tarkoitus ohjaavat. Analyysissa aineisto ensin puretaan osiin, jonka jälkeen etsitään samankaltaisuudet yhteen. Tämän jälkeen aineisto tiivistetään ja luodaan kokonaisuus, joka vastaa tutkimuskysymykseen. Aineistolähtöisessä analyysissa päävaiheet ovat: yleiskuvan hahmottaminen aineistosta, pelkistäminen, ryhmittely ja abstrahointi. (Kylmä & Juvakka 2007, 112–117.)

Sisällönanalyysissä käytimme tukena Tuomen & Sarajärven (2006) teosta. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn. Katsauksen tarkoituksena oli saada aikaan sanallinen kuvaus kouluun liittyvistä tekijöistä kiusaajana toimimisessa. Analyysivaiheessa tutustuttiin jokaiseen

valittuun tutkimukseen huolellisesti, jonka jälkeen nostettiin esiin tulososiosta merkityksellisiä ilmaisuja, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen. Tässä yhteydessä tehtiin taulukko, jossa jokainen tutkimus, ja tutkimuskysymykseen vastaavat alkuperäisilmaisut numeroitiin ja sitä kautta myös pelkistykset numeroitiin. Alkuperäisilmaisuja tuli 33, yhdestä alkuperäisilmaisusta saattoi muodostua useampi pelkistys. Pelkistyksiä tuli 53 ja ne listattiin taulukkoon. Taulukkoon jätimme tarkoituksella alkuperäisilmaisut englanninkielellä, jotta tulkintamme olisi mahdollisimman läpinäkyvä ja luotettava, pelkistykset ovat suomen kielellä.

Tämän jälkeen pelkistykset ryhmiteltiin samankaltaisuuksien mukaisesti, jossa samaa ilmiötä kuvaavat pelkistykset yhdistettiin samaan ryhmään. Tämä vaihe tehtiin manuaalisesti. Näistä ryhmistä muodostui alaluokat, jotka nimettiin luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä, alaluokkia tuli yhteensä 18. Alaluokkia yhdistelemällä muodostui yläluokat, joita muodostui 6. Taulukossa 3 on esitelty pelkistykset, alaluokka ja yläluokka yhden yläluokan osalta. Analysointi jätettiin tässä katsauksessa yläluokkatasolle. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127.)

Taulukko 3. Esimerkki analyysin etenemisestä yhden yläluokan osalta.

Alkuperäisilmaisu	Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka
13.1 For traditional bullying, the strongest predictor at the individual level was perceptions of inconsistent discipline, fairness and clarity of rules	13.1.1 Epäjohdonmukainen kuri ennusti kiusaamista	Puutteellinen kurinpito koulussa lisäsi kiusaamista	Koulun puutteelliset käytänteet
11.2 Discipline problems	11.2.1 Kurinpito ongelmat lisäsivät kiusaamista		
15.1 School policies on behaviour and bullying were again significant, with behavior policies having the strongest relationship with the outcome variable. (between bullying)	15.1.1 Koulun käytössäännöillä pystyttiin vähentämään kiusaamista		
17.2 School rules in addition, chronic bullies were the most convinced, occasional bullies somewhat less so and non-bullies were the least convinced that teachers do not express enough care for students, students are not familiar with school rules (enough) and that school rules are not enforced.	17.2.2 Kiusaajat kokevat, ettei opiskelijat tunne koulun sääntöjä	Epäselvät säännöt koulussa lisäsi kiusaamista	
	17.2.3 Kiusaajat kokevat, ettei koulun sääntöjä noudateta		
13.1 For traditional bullying, the strongest predictor at the individual level was perceptions of inconsistent discipline, fairness and clarity of rules.	13.1.3 Sääntöjen selkeys vähensi kiusaamista		

5. TULOKSET

Tämän katsauksen tulosten mukaan kiusaajana toimimiseen liittyviä tekijöitä koulussa olivat: koulun puutteelliset käytänteet, ulkopuolisuuden tunne koulu yhteisössä, opettajan toiminta, turvaton kouluilmapiiri, heikko opettaja-opiskelijasuhde ja opiskelijoihin liittyvät ominaispiirteet. (Kuvio 2.) Tulokset ovat aukikirjoitettu yläluokittain. Tekstissä sulussa olevat numerot tarkoittavat tutkimusta, josta tulos on poimittu.

Kuvio 2. Kouluun liittyvät tekijät kiusaajana toimimiseen.

5.1 Koulun puutteelliset käytänteet

Koulun puutteelliset käytänteet vaikuttivat kiusaajana toimimiseen. Kiusaamista lisäsi **puutteellinen kurinpito** (11,13), **epäselvät säännöt koulussa** (13,15,17), **kiusaamisen salliminen** (19,17) ja **koulun luoma tulospaine** (1,9). Puutteellinen kurinpito tarkoitti koulussa esiintyneitä kurinpito-ongelmia (11) sekä epäjohtonmukaista kuria (13), joista molemmat lisäsivät kiusaamisen todennäköisyyttä. Koulun käytössäännöillä (15) ja sääntöjen selkeydellä (13) kiusaamista puolestaan pystyttiin vähentämään. Kiusaajat kokivat muita vahvemmin, etteivät opiskelijat tunne koulun sääntöjä eikä niitä noudateta (17). Kiusaamisen sallimiseen liittyvät sekä asenteet että ilmapiiri koulussa. Opiskelijoiden kiusaamisenvastaiset asenteet vähensivät kiusaamista (19), kun taas aggressiivinen ja kiusaamisen salliva ilmapiiri lisäsi kiusaamista (17). Koulun luoma tulospaine oli myös yksi kiusaamista lisäävä tekijä. Tulospaineeseen sisältyi opiskelijoiden koulumenestys (9) sekä koulun puolelta painostus opiskeluun, mikä aiheutti opiskelijoille stressiä ja näin ollen saattoi lisätä kiusaamista (1).

5.2 Ulkopuolisuuden tunne kouluyhteisössä

Kiusaajana toimimiseen liittyi ulkopuolisuuden tunne kouluyhteisössä, mikä tarkoitti **yhteenkuulumattomuuden tunnetta** (6,7,12), **kilpailua asemastaan yhteisössä** (1,3,13,18), **kaverisuhteiden puuttumista** (1,12) ja **puutteellista luottamusta kouluyhteisöön** (1). Yhteenkuulumattomuuden tunne viittasi vähäiseen yhteenkuuluvuuden tunteeseen koulua kohtaan (6), joka lisäsi kiusaamista. Vertaisten hyväksyminen (12) ja yhteisöllisyyden tunne (12) sen sijaan vähensivät kiusaamista. Toinen kiusaamista lisäävä tekijä oli kilpailu asemastaan yhteisössä, mikä tarkoitti sosiaalista vertailua (3), kilpailua vertaisten kanssa (1), oikeudenmukaisuuden puutetta (13) ja opiskelijan kokemaa suosiota (18). Kiusaajana toimimiseen liittyi myös kaverisuhteet, joiden osalta läheisten suhteiden puuttuminen lisäsi kiusaamista (1) ja positiiviset kaverisuhteet puolestaan vähensivät kiusaamista (12). Puutteellinen luottamus kouluyhteisöön ja vertaisryhmän tukeen näyttäytyi kiusaamista lisäävänä tekijänä (1).

5.3 Opettajan toiminta

Opettajan toiminnalla oli selkeä vaikutus kiusaajana toimimiseen, mikä sisälsi **opettajan reagoinnin kiusaamistilanteissa** (4,7,10), **opettajan käyttäytymisen luokassa** (4,5,19) ja **opettajan asenteen kiusaamista kohtaan** (1,10,19). Opettajan reagointiin kiusaamistilanteissa liittyi sekä kiusaamista lisääviä, että kiusaamista vähentäviä tekijöitä. Kiusaamista lisäsivät

kiusaajan syyllistäminen (10), opettajan tietämättömyys kiusaamisesta ja puuttumattomuus kiusaamiseen (7). Kiusaamista puolestaan vähensivät opettajan nopea toiminta kiusaamistilanteissa (7), kiusaamisen tuomitseminen (10) ja opettajan osoittama oikeudenmukaisuus (4). Myös opettajan käyttäytyminen luokassa vaikutti kiusaajana toimimiseen. Kiusaamista vähensi sekä luokan hallinta (4), että opettajan tehokkuus kiusaamisen vastaisessa toiminnassa (19). Sen sijaan opettajalta saatu vähäinen opetuksellinen tuki lisäsi kiusaajana toimimista (5). Lisäksi opettajan asenne kiusaamiseen vaikutti kiusaamisen esiintyvyyteen, opettaja pystyi omalla asenteellaan vähentämään sekä lisäämään kiusaamista. Kiusaamista vähensi opettajan asenne kiusaamista vastaan (19), opettajan näkemä vaiva kiusaamisen vähentämiseksi (1) ja opettajan väliintulo kiusaamistilanteissa (10). Opettajan luoma paine opiskelijoiden yhdenmukaisuudesta (19) lisäsi kiusaamista.

5.4 Turvaton kouluilmapiiri

Turvaton kouluilmapiiri oli yhteydessä kiusaamiseen, johon sisältyi **koulun turvattomuus** (11,12,13), **pelon tunne** (2) ja **luokan vaihdos** (16). Koulun turvattomuus (13,12,11) ja pelon tunne olivat kiusaamista lisääviä tekijöitä (2). Luokan vaihdos lisäsi myös todennäköisyyttä kiusaamiskäyttäytymiselle (16).

5.5 Heikko opettaja-opiskelijasuhte

Heikko opettaja-opiskelijasuhte, sisältäen **puutteellisen opettaja-opiskelijasuhteen** (6,7,14) ja **opettajan riittämättömän huolenpidon** (4,5,17), lisäsivät kiusaamista koulussa. Puutteellisen opettaja-opiskelijasuhteen osalta huono, heikentynyt ja kielteinen suhde opettajiin aiheuttivat kiusaamista (14,6,7). Kiusaamista lisäsi myös tyytymättömyys opettajaan (14) tai mikäli opettajasta ei pidetty (6). Sen sijaan hyvä opettaja-opiskelijasuhte vähensi kiusaamista (12). Opettajan riittämätön huolenpito oli osaltaan yhteydessä kiusaajana toimimiseen ja opettajan huolenpidon todettiin vähentävän kiusaamista (4). Tuloksissa tuli ilmi, että opettajan vähäinen emotionaalinen tuki lisäsi kiusaajana toimimista (5) ja kiusaajat kokivat muita vahvemmin, etteivät opettajat ilmaise riittävää huolta opiskelijoista (17).

5.6 Opiskelijoihin liittyvät ominaispiirteet

Opiskelijoihin liittyvät ominaispiirteet nousivat esiin yhtenä kiusaamisen esiintyvyyteen vaikuttavana tekijänä. Ominaispiirteisiin lukeutui **negatiivinen asenne koulua kohtaan** (8,14) ja **opiskelijoiden akateemisuus** (12). Opiskelijat, joilla oli negatiivinen asenne koulua kohtaan, negatiivinen käsitys kouluilmapiiristä ja ne opiskelijat, jotka eivät pitäneet koulusta tai opettajista olivat todennäköisempiä kiusaajia (8,14). Sen sijaan opiskelijoiden akateemisuus oli ennuste vähemmälle kiusaamiselle ja akateemisten oppilaiden suurempi osuus koulussa vähensi kiusaamista (12).

6. POHDINTA

6.1 Kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden pohdinta

Tässä kirjallisuuskatsauksessa on ollut kaksi tekijää, joka osaltaan vahvistaa luotettavuutta. Prosessi tehtiin kahden tekijän yhteistyönä ja tekijät ovat reflektoineet työn vaiheita sekä tuloksia yhdessä läpi koko työn. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on hyvä myöntää, että tutkija on tutkimuksen keskeinen väline (Eskola & Suoranta 1998). Tässä katsauksessa on selkeästi ilmoitettu tutkittava ilmiö ja katsauksen tarkoitus, jotka parantavat katsauksen luotettavuutta. Katsaus on tehty ilman ennakoajatuksia ja olettamuksia tutkimustuloksista.

Tutkimuksen luotettavuuskysymykset liittyvät tutkijaan, aineiston laatuun, aineiston analyysiin ja tulosten esittämiseen. Aineiston keruussa on pohdittava sitä, miten tutkija on tavoittanut tutkittavan ilmiön. Aineiston analysoinnissa nousevat esille tutkijan taidot ja oivalluskyky. Sisällönanalyysissa on haasteena tutkijan kyky pelkistää aineistoa mahdollisimman kuvaavasti ja luotettavasti. (Janhonen & Nikkonen 2003, 36.)

Aineiston keruun luotettavuutta arvioitaessa voidaan pohtia sovelletusti tässä katsauksessa tekijöiden tiedonhakutaitoja. Tietoa haettiin useammasta tietokannasta, koehakuja tehtiin runsaasti mahdollisimman hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi. Korostamme tässä raportoinnin tarkkuutta ja läpinäkyvyyttä. Aineiston analyysia tehdessä on palattu tarvittaessa takaisin alkuperäisilmaisuihin ja pyydetty ohjaajan tukea tilanteen niin vaatiessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 63–64.)

Luotettavuutta vahvistaa valittujen tutkimusten laadunarviointi The Joanna Briggs Collaborationin arviointikriteereiden pohjalta (Liite 1.). Tutkimuksia arvioi kaksi henkilöä ja ne saivat seuraavat arvosanat: 5/8, 5/8, 5/8, 5/8, 5/8, 6/8, 6/8, 6/8, 6/8, 6/8, 6/8, 6/8, 6/8, 6/8, 7/8, 7/8, 7/10, 8/10, 10/13. Laadunarviointiin käytettiin kolmea erilaista arviointikriteeristöä tutkimuksesta riippuen; laadullisen tutkimuksen kriteeristöä, poikkileikkaustutkimuksen kriteeristöä sekä satunnaistetulle kontrolloidulle tutkimukselle tarkoitettua arviointikriteeristöä. Kokonaisuutena kaikkien tutkimusten laatu oli hyvä. Pääsääntöisesti kaikissa tutkimuksissa kohderyhmä, tutkimusolosuhteet ja otoksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit oli selkeästi määritelty. Osassa tutkimuksissa oli arvioinnin mukaan hieman puutteellisesti arvioitu tutkimuksen sekoittavia tekijöitä. Luotettavuutta omalta osaltaan heikentää se, ettei tekijöillä ole aiempaa kokemusta

tutkimusten laadunarvioinnista ja arviointikriteeristöä käytettiin joissakin kohdissa sovelletusti. (Hoitotyön tutkimussäätiö 2018.)

Katsauksessa mukana olevat tutkimukset arvioitiin JBI:n kriteeristöllä, joten oli perusteltua arvioida myös tämä katsaus JBI:n arviointikriteereillä järjestelmälliselle katsaukselle. Laatua ja luotettavuutta vahvistavat katsauksessa selkeästi ja yksiselitteisesti esitetty tutkimuskysymys sekä asianmukaiset ja yksityiskohtaiset mukaanottokriteerit verrattuna tutkimuskysymykseen. Hakustrategia on asianmukainen ja läpinäkyvästi katsauksessa tuotu esille. Hakustrategiaa on myös selkeytetty lukijalle kuvion 1 avulla.

Tiedonlähteitä oli työhön nähden riittävästi ja laadunarvioinnissa käytetyt kriteerit ovat asianmukaiset sekä tähän katsaukseen sopivat. Tutkimukset arvioi kaksi tekijää, tuloksia vertailtiin keskenään ja käytiin yhdessä läpi. Katsauksen tutkimukset olivat englanninkielisiä, joka ei ole tekijöiden äidinkieli ja näin ollen jättää mahdollisuuden tulkinalliselle virheelle. Tietojen uuttamisvaiheessa oli kaksi tekijää ja näin se on lisännyt luotettavuutta liittyen tutkimuskysymyksen kannalta keskeisten tulosten löytymiseen. Tässä katsauksessa uuttamisvaihe on tehty tekijöitä ohjatulla tavalla, erillistä mittaria ei ollut käytössä.

Tutkimustulosten yhdistämisessä palattiin jatkuvasti tutkimuskysymyksen äärelle ja etsittiin vastausta tutkimuskysymykseen. Synteesi on tehty vastaamaan sen tarkoitusta ja tulokset on pyritty kuvaamaan alkuperäistutkimusten pohjalta. Tutkimustulokset pelkistettiin, ryhmiteltiin ja raportoitiiin opittujen tietojen ja taitojen sekä ajanmukaisen kirjallisuuden ohjeiden mukaisesti. Valitut tutkimukset olivat vuosilta 2011–2018, tulokset ovat hyvin vertailtavissa tähän päivään.

Julkaisuharhaksi kutsutaan tilannetta, jossa tilastollisesti merkitsevillä julkaisulla eli positiivisilla tuloksilla on suurempi todennäköisyys tulla raportoiduksi, kuin tutkimuksen negatiivisilla tai odottamattomilla tuloksilla. Negatiivisten ja positiivisten tulosten valikoitumisen lisäksi julkaisuharhaa aiheuttaa muun muassa tulosten kirjoittamatta jättäminen ja tulosten valikoiva julkaiseminen. Tässä kirjallisuuskatsauksessa kaikki löydetyt tulokset on julkaistu asianmukaisesti ja rehellisyyttä noudattaen. (Luoto 2012, 489–490, 492.) Julkaisuharhaa arvioidessa on otettava huomioon laadullisen tutkimuksen hankaluus soveltaa eri tilastollisia testejä kohdistuen julkaisuharhan vaikutukseen. Julkaisuharhaa voi lisätä tekijöiden päätös rajata haku englannin- ja suomenkielisiin tutkimuksiin, sekä etukäteen sovittuihin maarajauksiin. (Hoitotyön tutkimussäätiö 2018.) Tämän katsauksen tavoitteena oli löytää tutkimuksia, joissa koulukulttuuri on mahdollisimman vertailukelpoista keskenään ja vertailtavissa Suomen koulukulttuuriin. Länsimaissa koulukulttuurissa on paljon yhteneväisiä piirteitä mutta kyseinen raja on voinut

sulkea pois tutkimuksia, joista olisi voinut saada informatiivista tietoa katsaukseen. Maarajaus oli kuitenkin harkittu ja tietoinen valinta katsauksen osalta.

Lopussa arvioidaan vielä katsauksen laatua. Katsauksessa esiintyneet käytännön suositukset tulisi olla linjassa tulosten kanssa. Tässä katsauksessa esitetyt suositukset nousevat esille tämän kirjallisuuskatsauksen tuloksista, eikä niihin ole vaikuttanut tekijöiden omat havainnot tai mielipiteet. Jatkotutkimusehdotukset ovat linjassa tulosten kanssa. (Hoitotyön tutkimussäätiö 2018.)

6.2 Kirjallisuuskatsauksen eettisyys

Tutkijalta vaaditaan tutkimustyössä ammattitaitoa sekä eettisiä periaatteita, normeja, arvoja, sääntöjä ja hyveitä. Tutkijan eettisyyttä tarkasteltaessa arvioidaan, kuinka hän on toteuttanut yleisiä eettisiä vaatimuksia tutkimuksen erivaiheissa, joita tieteen harjoittamiseen kuuluu. Tämän katsauksen tekijät ovat aidosti kiinnostuneet tutkittavasta ilmiöstä ja uuden informaation tuottamisesta. (Pietarinen 2002, 58, 60.) Tätä katsausta on ohjannut Pietarisen eettiset vaatimukset tutkijoille ja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2012) laatimat ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä tähän työhön soveltuvalla tavalla.

Katsauksessa on noudatettu tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, eli rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta liittyen tutkimustyöhön, tulosten tallentamiseen ja esittämiseen, sekä niiden arviointiin. Katsauksessa on sovellettu eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Prosessin vaiheet ovat raportoitu asianmukaisesti ja katsauksessa käytetyt lähteet ovat saatavilla avoimesti. Käytettyjä lähteitä ei ole plagioitu ja käytettyihin lähteisiin on viitattu asianmukaisesti sekä kunnioittavasti. Raportointi on tehty kirjallisuuteen ja tuloksiin pohjautuen, raportissa ei ole sepitetty harhaanjohtavasti tai virheellisesti. Alusta asti tässä katsauksessa on panostettu luotettavan informaation tuottamiseen. (TENK 2012.) Ennen palautusta ja julkaisua katsaus lähetettiin plagioinnin tunnistusjärjestelmään Turnitin OriginalityCheck.

Tässä katsauksessa ei ole käsitelty yksittäisten henkilöiden tietoja, eikä tutkittu rakennettua ympäristöä taikka luontoa. Työ ei ole aiheuttanut kenellekään vaaraa ja kohtuutonta vaaraa aiheuttavista tutkimuksista tulisi pidättäytyä. Tämän kirjallisuuskatsauksen tekijät ovat noudattaneet Pietarisen ohjeistusta kollegiaalisesta arvostuksesta. Tekijät ovat antaneet prosessin aikana arvostusta toisilleen, katsauksen ohjaajalle ja opiskelija kollegoilleen. Käytettyä

kirjallisuutta on tulkittu arvostavasti, eikä kirjallisuuteen ole suhtauduttu vähättelevästi. (Pietarinen 2002, 62, 68.)

6.3 Tulosten tarkastelua

Tutkimustulokset vahvistivat hyvin toisiaan ja useissa tutkimuksissa oli samankaltaisia tutkimustuloksia. Tämän katsauksen tulosten mukaan kouluun liittyvillä tekijöillä on selkeä yhteys kiusaajana toimimiseen. Koulun käytänteet, noudattamattomat säännöt ja niiden mahdolliset puutteet nousivat esille, samoin kuin turvattomuuden tunne koulussa. Ulkopuolisuuden tunne kouluyhteisössä korostui useammassa tutkimuksessa kiusaamiseen liittyväksi tekijäksi, johon kuului esimerkiksi kaverisuhteiden puuttuminen koulussa. Opettajan roolilla ja asenteella on suuri merkitys sekä huonolla opettajan ja opiskelijan välisellä suhteella on kiusaamista lisäävä vaikutus. Opiskelijoiden ominaispiirteet ovat myös yksi kiusaamiseen yhteydessä oleva tekijä. Opiskelijoiden ominaispiirteillä tarkoitetaan negatiivista asennetta koulua kohtaan ja akateemisten opiskelijoiden osuutta.

Kirjallisuuskatsauksen aineisto koostui tutkimuksista, jotka oli tehty länsimaissa. Valituissa tutkimuksissa oli odotettua enemmän Suomessa tehtyjä tutkimuksia. Suomessa tehtyjä tutkimuksia oli yhteensä neljä, joista ainakin kahdessa oli hyödynnetty Turun yliopiston tutkimuksen Kiva Koulu tutkimusaineistoa. Turun yliopiston hankkeen myötä kiusaamista on tutkittu Suomessa hyvin laajasti, kun Kiva Koulu hankkeeseen osallistui yli 900 suomalaista koulua. Hankkeen ydinviestinä korostetaan jokaisen vastuuta yhteisestä hyvinvoinnista ja siihen vaikuttamisesta. Pyritään motivoimaan oppilaita kannustamaan luokkatovereita kiusaamisen vastustamiseen sivusta seuraamisen sijaan. (Kiva Koulu 2012.)

Tässä katsauksessa löytyi yksi tulos kiusaamisen ja luokan vaihdoksen välillä, mutta ehkä hiukan yllättäen luokkakoon ja kiusaamisen välille ei löytynyt selkeää yhteyttä. Menesini & Salmivalli ovat tehneet kirjallisuuskatsauksen ja löydökset ovat samankaltaisia, kuin tämän katsauksen tulokset. Heidän katsauksessaan ei löytynyt selkeää yhteyttä luokkakoon ja kiusaamisen välille. (Menesini & Salmivalli 2017, 240–253.) Saarento, Garandea & Salmivalli eivät myöskään löytäneet katsauksessaan yhteyttä luokkakoon tai koulun koon ja kiusaamisen välillä. Sen sijaan koulun vaihtaminen tai siirtyminen ylemmälle asteelle oli yhteydessä aikaan, johon liittyi lisääntyntä kiusaamista. Nämä löydökset tukevat myös tämän kirjallisuuskatsauksen tuloksia. (Saarento, Garandea & Salmivalli 2015, 204–218.)

Menisinin ja Salmivallin (2017) tuloksissa oli koulu yhteisön ilmapiiriin liittyvä huomio, jossa luokassa esiintyneen hierarkian oli todettu liittyvän kiusaamiseen. Samankaltainen tulos oli saanut myös Saarento ym. katsauksessaan. Hierarkkiset luokkaympäristöt rohkaisevat kiusaamiseen ja kiusaamisen ytimessä kuvattiin olevan voimatasapaino kiusaajien ja kiusattujen välillä. Monesti kiusaajalla koettiin olevan näkyvä asema yhteisössä. (Saarento, Garandau & Salmivalli 2015, 204–218.) Tässä katsauksessa kahdeksassa tutkimuksessa koulu yhteisön vaikutus nousi esille ja siihen liittyvät opiskelijoiden tunteet olivat yhteydessä kiusaajana toimimiseen. Opiskelijoiden kokemuksiin tunteilla tarkoitettiin esimerkiksi yhteenkuulumattomuuden tunnetta. Esiin nousi myös kilpailu asemastaan ja kaverisuhteiden puuttuminen, jotka olivat syitä kiusaamiselle.

Menesini ja Salmivalli nostivat esille luokkahuoneen normit ja kiusaamista koskevat asenteet liittyen kiusaajana toimimiseen. Myös opettajan asenteet kiusaamista kohtaan ovat yksi kiusaamiseen vaikuttava tekijä. (Menesini & Salmivalli 2017, 240–253.) Luokkahuoneen normit ja yhteisön hyväksyntä tietynlaiselle käytökselle ovat asioita, jotka voivat antaa mahdollisuuden kiusaamiselle. Asenteet kiusaamista kohtaan ja opettajien tavat suhtautua kiusaamiseen nousevat esille. Oppilaiden käsitys opettajasta on erityisen tärkeä ja positiiviset suhteet koulussa olevien aikuisten kanssa antavat opiskelijoille sosiaalista tukea ja toimivat tietynlaisina puskureina mahdollisille ongelmille. (Saarento, Garandau & Salmivalli 2015, 204–218.) Tässä katsauksessa nousi tuloksissa esille samat huomiot ja opettajan rooli nousikin hyvin suureksi tekijäksi kiusaamiseen vaikuttamisessa. Opettajan reagointi kiusaamistilanteisiin ja ylipäättään käyttäytyminen luokassa, on selkeästi yhteydessä kiusaamiseen. Kolmessatoista tutkimuksessa tuli esille, kuinka opettajan toiminta vaikutti kiusaajana toimimiseen. Kyseessä oli esimerkiksi huono opettaja-opiskelijasuhteiden tai opettajan toiminta eri tilanteissa. Tulosten mukaan opettajan rooli on merkittävästi yhteydessä kiusaamiseen.

Patton, Hong, Patel & Kral ovat tehneet katsauksen, jossa on käyty läpi 24 kvalitatiivista tutkimusta Euroopasta, Kanadasta ja Yhdysvalloissa. He ovat julkaisseet löydöksiä siitä, kuinka opettajat eivät suurimmassa osassa tapauksia tiedä, että heidän opiskelijoitaan kiusataan. Opettajilla oli myös vaikeuksia tunnistaa kiusaamistilanteita ja osata puuttua niihin. (Patton, Hong, Patel & Kral 2017, 3–16.) Tämän katsauksen tutkimuksissa nousi myös esille, ettei opettajilla ole aina tietoa kiusaamisesta.

Tämän katsauksen tulokset ovat vertailukelpoisia aiempiin tutkimuksiin ja ajantasaisia. Niiden mukaan voi tutkia koulun ja opettajan toimintaa, sekä mahdollisia koulu yhteisössä olevia ongelmia. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää hoitotieteellisissä tutkimuksissa ja esimerkiksi

koulun kiusaamista ehkäisevissä kampanjoissa sekä koulun toimintaohjeissa kiusaamisen ehkäisyssä. Hyödyntämällä tutkimustuloksia voidaan mahdollisesti turvata jokaiselle opiskelijalle turvallisempi opiskeluympäristö ja vaikuttaa nuorten merkittävimpään kansanterveysongelmaan.

6.4 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan todeta, kouluun liittyvien tekijöiden ja kiusaajana toimimisen välillä on havaittu selkeä yhteys ja esittää seuraavat johtopäätökset:

- Opettajan toiminnalla, asenteella sekä opettaja-opiskelijasuhteella on suuri vaikutus kiusaajana toimimiseen ja sitä kautta kiusaamisen ehkäisyyn.
- Koulun käytänteillä pystytään vaikuttamaan kiusaamiseen esiintyvyyteen, tarkoittaen kurinpitoa, sääntöjä, kiusaamiseen liittyvää asennetta sekä opiskelijoihin kohdistuvaa tulospainetta.
- Kouluyhteisöllä ja siihen liittyvällä luottamuksella sekä yhteenkuuluvuuden tunteella on yhteys kiusaamisen esiintyvyyteen.
- Koulun ilmapiiri on yksi kiusaamiseen liittyvä ilmiö, turvattomuuden ja pelon tunne lisäävät kiusaamista.
- Opiskelijoiden ominaispiirteet ovat yksi kiusaamiseen yhteydessä oleva tekijä, näitä ominaispiirteitä ovat esimerkiksi negatiivinen asenne koulua kohtaan.
- Koulun olisi tärkeätä tunnistaa, mitkä tekijät koulussa lisäävät kiusaajana toimimista. Näin kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja lopettamiseen voisi olla helpompi puuttua.

Kiusaaminen on monitahoinen ilmiö, johon johtaa monet tekijät, haastavana ilmiönä kiusaaminen vaatii vielä lisätutkimuksia. Tutkimusta kiusaajien näkökulmasta tulee jatkaa ja tehdä lisätä, jotta kiusaamiseen johtaviin tekijöihin voitaisiin puuttua paremmin. Suurin osa löydetyistä tutkimuksista oli kvantitatiivisia poikkileikkaustutkimuksia, kvalitatiivisia tutkimuksia kiusaajista on vähemmän. Kvalitatiivisten tutkimusten avulla voitaisiin tulevaisuudessa saada syvällisempää tietoa kiusaajan kokemuksista ja tuntemuksista. Tulevaisuudessa voisi myös tutkia opettajien valmiuksia puuttua kiusaamiseen, millaista tietoa ja tukea opettajat tarvitsevat kiusaamisen ennaltaehkäisyssä sekä kiusaamiseen puuttumisessa.

LÄHTEET

TUTKIMUSARTIKKELIEN LÄHTEET

1. Bibou-Nakou I., Tsiantis J., Assimopoulos H., Chatzilambou P. & Giannakopoulou D. (2012) School factors related to bullying: a qualitative study of early adolescent students. *Social Psychology of Education* **15**(2), 125–145.
2. Brewer S., Meckley-Brewer H. Stinson M. (2017) Fearful and distracted in school: Predicting bullying among youths. *Children & Schools* **39**(4), 219–226.
3. Di Stasio M., Savage R. & Burgos G. (2016) Social comparison, competition and teacher-student relationships in junior high school classrooms predicts bullying and victimization. *Journal Of Adolescence* **53**, 207–216.
4. Donat M., Knigge M. & Dalbert C. (2017) Being a good or a just teacher: Which experiences of teachers' behavior can be more predictive of school bullying? *Aggressive Behavior* **44**(1), 29–39.
5. Ertesvåg S. (2016) Students who bully and their perceptions of teacher support and monitoring. *British Educational Research Journal* **42**(5), 826–850.
6. Espelage D., Hong J., Rao M. & Thornberg R. (2015) Understanding ecological factors associated with bullying across the elementary to middle school transition in the United States. *Violence and Victims* **30**(3), 470–487.
7. Ferrans S. & Selman R. (2014) How students' perceptions of the school climate influence their choice to upstand, bystand, or join perpetrators of bullying. *Harvard Educational Review* **84**(2), 162–187.
8. Fink E., Patalay P., Sharpe H. & Wolpert M. (2018) Child- and school-level predictors of children's bullying behavior: A multilevel analysis in 648 primary schools. *Journal of Educational Psychology* **110**(1), 17–26.
9. Garandeau C., Lee I. & Salmivalli C. (2013) Inequality matters: Classroom status hierarchy and adolescents' bullying. *Journal of Youth & Adolescence* **43**(7), 1123–1133.
10. Garandeau C., Vartio A., Poskiparta E. & Salmivalli C. (2016) School bullies' intention to change behavior following teacher interventions: Effects of empathy arousal, condemning of bullying, and blaming of the perpetrator. *Prevention Science* **17**(8), 1034–1043.
11. Gower A., McMorris B. & Eisenberg M. (2015) School-level contextual predictors of bullying and harassment experiences among adolescents. *Social Science & Medicine* **147**, 47–53.
12. Jacques F., Barry H. & Pascal M. (2011) Revisiting the whole-school approach to bullying: Really looking at the whole school. *School Psychology International* **33**(3), 263–284.

13. Konishi C., Miyazaki Y., Hymel S. & Waterhouse T. (2017) Investigating associations between school climate and bullying in secondary schools: Multilevel contextual effects modeling. *School Psychology International* **38**(3), 240–263.
14. Mann M., Kristjansson A., Sigfusdottir I. & Smith M. (2015) The role of community, family, peer, and school factors in group bullying: Implications for school-based intervention. *Journal of School Health* **85**(7), 477–486.
15. Muijs D. (2017) Can schools reduce bullying? The relationship between school characteristics and the prevalence of bullying behaviours. *British Journal of Educational Psychology* **87**(2), 255–272.
16. Nocentini A., Menesini E. & Salmivalli C. (2013) Level and change of bullying behavior during high school: A multilevel growth curve analysis. *Journal of Adolescence* **36**(3), 495–505.
17. Pecjak S. & Prick T. (2017) Bullying and perceived school climate: Victims' and bullies' perspective. *Studia Psychologica* **59**(1), 22–33.
18. Sentse M., Kiuru N., Veenstra R. & Salmivalli C. (2014) A social network approach to the interplay between adolescents' bullying and likeability over time. *Journal of Youth and Adolescence* **43**(9), 1409–1420.
19. Veenstra R., Lindenberg S., Huitsing G., Sainio M. & Salmivalli C. (2014) The role of teachers in bullying: The relation between antibullying attitudes, efficacy, and efforts to reduce bullying. *Journal of Educational Psychology* **106**(4), 1135–1143.

MUUT KIRJALLISUUSKATSAUKSESSA KÄYTETYT LÄHTEET

- Aveyard H. (2010) *Doing a Literature Review in Health and Social Care*. Elektroninen aineisto: *A Practical Guide*. 2.painos. Ed. Maidenhead: MCGraw-Hill/Open University Press.
- Eskola J. & Suoranta J. (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Elektroninen aineisto. 1.verkkoaineisto. Tampere.
- Hamarus P. (2006) *Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta*. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä.
- Hamarus P. & Kaikkonen P. (2011) *Kiusaamisen määritelmät ja määrittely*. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja **42**(1).
- Hoitotyön tutkimussäätiö (HOTUS). (2018) *The Joanna Briggs Collaboration, arviointikriteerit järjestelmälliselle katsaukselle*. Verkkojulkaisu. <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2019/03/jbi-kriteerit-ja-selosteosa-jarjestelmallinen-katsaus-final.pdf> (13.6.2019)
- Höistad G. (2003) *Irti kiusaamisen kierteestä*. Jyväskylä.
- Janhonen S. & Nikkonen M. (2003) *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. 2. uudistettu painos. Juva.
- KiVa Koulu. (2009) *Vanhempien opas. Mistä kiusaaminen johtuu?* (tekijät) Kaukiainen A. & Salmivalli C. Verkkojulkaisu. http://www.kivakoulu.fi/mista_kiusaaminen_johtuu (15.5.2019)
- KiVa Koulu. (2012) *KiVa Koulu – Tehdään se yhdessä!* Turku Yliopisto. Verkkojulkaisu. <http://www.kivakoulu.fi/> (15.5.2019)
- Kiva Koulu. (2018) *Osa 1: Avain kivaan kouluun*. (tekijät) Salmivalli C., Poskiparta E. & Kiva koulu-työryhmä. Turku. Verkkojulkaisu. http://www.kivakoulu.fi/assets/files/kiva_koulu_opettajanopas_avain_kivaan_kouluun_fi_2018.pdf (24.8.2019)
- Kylmä J. & Juvakka T. (2007) *Laadullinen terveystutkimus*. 1.painos. Helsinki.
- Kääriäinen M. & Lahtinen M. (2006) *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimustiedon jäsentäjänä*. *Hoitotiede* **18**(1), 37–45.
- Launonen L. & Pulkkinen L. (2004) *Koulu kasvuyhteisönä. Kohti uutta toimintakulttuuria*. Juva.
- Luoto R. (2012) *Julkaisuharha - lääketieteellisen tiedon akilleenkantapää*. *Duodecim* **128**(5), 489–496.

Menesini E. & Salmivalli C. (2017) Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, health & medicine* **22**(1), 240–253.

Olweus D. (1992) *Kiusaaminen koulussa*. Keuruu. Otava.

Patton D., Hong J., Patel S. & Kral M. (2017) A systematic review of research strategies used in qualitative studies school bullying and victimization. *Trauma, violence & abuse* **18**(1), 3–16.

Perusopetuslaki 628/1998. Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön 29§. Verkkojulkaisu. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L7P28> (15.5.19)

Pietarinen J. (2002) Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. (toim.) Karjalainen S., Launis V., Pelkonen R. & Pietarinen J. Teoksessa: *Tutkijan eettiset vaatimukset*. Tampere.

Saarento S., Garandeanu C. & Salmivalli C. (2015) Classroom- and school-level contributions to bullying and victimization: A review. *Journal of community & applied social psychology* **25**, 204–218.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2017) *Kouluterveyskysely 2017: Oppilaat voivat paremmin peruskoulun alaluokilla kuin yläluokilla*. Verkkojulkaisu. <https://thl.fi/fi/-/kouluterveyskysely-2017-oppilaat-voivat-paremmen-peruskoulun-alaluokilla-kuin-ylaluokilla> (15.5.2019)

Thomas H., Connor J. & Scott J. (2017) Why do children and adolescents bully their peers? A critical review of key theoretical frameworks. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* **53**, 437–451.

Tuomi J. & Sarajärvi A. (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu painos. Helsinki. Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2012) *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Verkkojulkaisu. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf (17.9.2019.)

Vaillancourt T., Brittain H., Bennet L., Arnocky S. & McDougall P. (2010) Places to avoid: population-based study of student reports of unsafe and high bullying areas at school. *Canadian Journal of School Psychology* **25**(1), 40–54.

World Health Organization (WHO). *Health for the world's adolescents. Violence involvement*. Verkkojulkaisu.

https://public.tableau.com/shared/2P764DZKY?:display_count=no&:showVizHome=no (16.9.2019)

LIITTEET

Liite 1. Taulukko 4. kirjallisuuskatsaukseen valituista tutkimuksista

Tekijät, vuosi, maa	Tutkimuksen tarkoitus	Aineisto ja tutkimusmenetelmät	Keskeiset tulokset	Laadun arviointi
1. Bibou-Nakou ym. 2012. Kreikka	Tutkia, miten yläasteen oppilaat puhuvat koulun sosiaalisista suhteista ja miten he käsittävät kiusaamista kouluun liittyvänä ongelmana.	13–15-vuotiaita opiskelijoita (N=90) Ryhmähaastattelu, laadullinen tutkimus.	Oppilaat kokivat kiusaamisen johtuvan koulun ilmapiiriongelmistä. Akateeminen aine ja opiskelijoiden kilpailu lisäsi kiusaamista.	8/10
2. Brewer ym. 2017. Yhdysvallat	Tunnistaa tekijöitä, jotka lisäävät kiusaamista.	12-vuotiaat opiskelijat (N=4697) Haastattelu Tilastolliset menetelmät	Koulun turvallisuus vähentää taikka lisää kiusaamista. Häirintä ja pelko koulussa lisää kiusaamista.	6/8
3. Di Stasio ym. 2016. Kanada	Liittyvätkö luokkahuoneen ominaisuudet (sosiaalinen vertailu, kilpailu ja opettaja-opiskelijasuhde) kiusaamiseen ja kiusaamisen uhreihin.	7.-8. luokkalaisia (N=678). Kyselylomake, tilastolliset menetelmät.	Huono opettaja-opiskelijasuhde lisää kiusaamista. Korkea sosiaalinen vertailu ja kilpailu lisäävät kiusaamista. Sosiaalinen vertailu lisäsi kiusaamista eniten.	6/8
4. Donat ym. 2017. Saksa	Tutkia opiskelijoiden ajatuksia opettajien luokkahuoneen hallinnasta, opettajien oikeudenmukaisuutta, ja niiden korrelaatiota kiusaamiseen.	12–17-vuotiaita opiskelijoita (N=2931) Kyselytutkimus, tilastolliset menetelmät.	Opettajan luokkahuoneen hallinta oli tärkeää kiusaamisen vähenemisen kannalta.	7/8
5. Ertesvåg. 2016. Norja	Selvittää miten oppilaiden raportointi kiusaamisesta on yhteydessä luokkahuoneen vuorovaikutukseen.	Otoksessa 10–15 vuotiaat, 5.-10. luokkalaiset. (N=1571) Kyselylomake netissä, tilastolliset menetelmät.	Kiusaajat kokivat, että saivat opettajilta vähemmän seurantaa, emotionaalista ja ohjaavaa tukea. Kiusaaminen lisäsi kiusaajan ja opettajan	5/8

			välistä negatiivista suhdetta.	
6.Espelage ym. 2015. Yhdysvallat	Selvittää kuinka sosiodemografiset ja sosiaaliset ympäristötekijät (suhteet vanhempiin, vertaisiin, opettajiin ja tunteeseen kuulua kouluun) ennustavat kiusaamisen lisääntymistä siirtyessä keskikouluun.	Peruskoulun 5-luokkalaiset (N=300) Kyselylomake, tilastolliset menetelmät.	Negatiiviset kokemukset koulusta lisäsivät kiusaamista; huono opettaja-opiskelijasuhde, yhteenkuulumattomuuden tunne koulussa.	5/8
7.Ferrans ym. 2014. Yhdysvallat	Tutkia, miten kouluilmapiiri vaikuttaa opiskelijaan ja miten koulu voisi opiskelijan mukaan vähentää kiusaamiskokemuksia.	8-luokkaiset, (N=23) Aiempi haastattelututkimus materiaalina. Grounded theory, laadullinen tutkimus.	Opettajien puuttumattomuus kiusaamiseen lisäsi kiusaamista ja huononsi opettaja-opiskelijasuhdetta. Opettajien vähäinen valvonta lisäsi kiusaamista. Yhteenkuulumattomuus kouluympäristöön lisäsi kiusaamista.	7/10
8.Fink ym. 2018. Englanti	Tutkia yksilökohtaisia ja koulukohtaisia vaikutuksia kiusaamiseen.	Peruskoulun 4.-5. luokkalaisia oppilaita (N=23 215). Kyselylomake, tilastolliset menetelmät.	Koulun ilmapiiri oli merkittävä kiusaamisen ennustaja. Mitä enemmän oppilailla oli myönteisiä käsityksiä koulun ilmapiiristä, sitä vähemmän esiintyi kiusaamista.	6/8
9.Garandea ym. 2013. Suomi	Selvittää yhteys luokkatason hierarkian ja kiusaamisen välillä.	Manner-Suomi 8.-9.luokkalaisia (N=9723), keski-ikä 14,5. Internetissä kyselytutkimus (käytetty Kiva-koulu materiaalia). Tilastolliset menetelmät.	Luokkakoko vaikutti kiusaamisen esiintymiseen, pienemmissä luokissa enemmän kiusaamista. Mitä korkeampi hierarkia luokassa sitä enemmän kiusaamista.	7/8
10.Garandea ym. 2016. Suomi	Tutkia kiusaajien ajatuksia ja aikomuksia muuttaa käytöstä opettajan puuttumisesta kiusaamiseen.	Analysoitu yhteensä 341 tapausta, joista 188 4.-6.-luokkalaisia ja 153 7.-9.-luokkalaisia oppilaitoksessa. Interventiotutkimus, tilastolliset menetelmät.	Syyttämällä kiusaajaa ei ollut merkitystä saada kiusaaja lopettamaan. Empatian hakeminen uhria kohtaan sekä käytöksen tuomitsemisen sai kiusaajan	10/13

			mieltämään lopettamista.	
11.Gower ym. 2015. Kanada	Tutkia koulutason riski- ja suojavia tekijöitä liittyen kiusaamiseen. Käsitelty: akateeminen suuntautuminen kouluun, sisäiset varat, opettaja-opiskelijasuhteen laatu, turvallisuuden tunteet koulussa ja kurinpitotoimien vastaanottaminen	8.-,9.- ja 11.luokkalaiset, 550 eri koulusta Minnesotassa. (N=122 180) Kyselytutkimus, tilastolliset menetelmät.	Turvattomampi koulu lisäsi kiusaamista. Kurinalaisuusongelmat lisäsivät kiusaamista.	5/8
12.Jacques F ym. 2011. Ranska	Selvittää kouluympäristöstä lähtöisin olevat tekijät, jotka ovat yhteydessä kiusaamiseen.	Ranskalaiset, joiden keski-ikä 15-vuotta (N=18 222). Kyselytutkimus, tilastolliset menetelmät (HLM-analyysi).	Vertaisarviointi lisäsi kiusaamista. Negatiivinen opiskelija-opettajasuhde lisäsi kiusaamista. Koulun turvattomuus lisäsi kiusaamista.	6/8
13.Konishi ym. 2017. Kanada	Tutkittu kiusaamisen ja kouluilmapiirin välisiä suhteita.	Toisen asteen opiskelijoita, 8.-12. luokkalaisia. (N=48 874) Kyselylomake, tilastolliset menetelmät.	Kiusaamiseen vaikuttaa eri kouluilmapiiriin liittyvät tekijät. Sääntöjen oikeudenmukaisuus, selkeys ja kurinpito. Koulujen turvallisuus ja ilmapiirin kontrolli. Aikuisten tuki vähensi kiusaamista.	6/8
14.Mann ym. 2015. Islanti	Tutkittu yhteisö ja perhetekijöitä, jotka vaikuttavat koulun pyrkimykseen vähentää ryhmäkiusaamista.	14–16 vuotiaiden koulukysely (N=7084). Monitasoinen looginen regressio analyysi, tilastolliset menetelmät.	Ryhmäkiusaamisen todennäköisyyttä lisää huono suhde opettajaan ja koulusta pitämättömyys. Opiskelijat, jotka olivat mukana ryhmäkiusaamisessa, raportoivat etteivät pidä koulusta taikka opettajasta. Irtaantuminen koulusta ja opettajasta ovat suurimmat riskitekijät kiusaamiselle.	5/8
15.Muijs. 2017. Englanti	Tutkia koulun liittyvien tekijöiden ja kiusaamisen yhteyttä. Tutkittu esim. Koulun kokoa,	6-luokan oppilaat (N=1411), opettajat (N=68). Lisäksi tutkittu koulun	Koulun käytännöt kiusaamisen suhteen olivat merkittävässä asemassa	6/8

	käytössäännöt ja opetuksen laatu.	prosesseja ja koulun kuntoa. Kyselytutkimus, tilastolliset menetelmät.	kiusaamisen esiintymisessä. Yhtäläiset mahdollisuudet ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus vähensivät kiusaamista.	
16.Nocentini ym. 2013. Italia	Analysoida kiusaamisen kasvumallia 9luokalta 12luokkaan ja yksilöllisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat kiusaamiseen luokkahuoneessa. Analysoida luokkahuoneen rooleja kiusaamisessa	Tutkimuksen alussa tutkittavat olivat 9.-10.luokkalaisia (N=515) Pitkittäistutkimus (kesto 3-vuotta), tilastolliset menetelmät.	Kiusaamiskäyttäytyminen vaihtelee yksilön, sekä luokkahuone tasolla. Yksi tärkeä luokkahuone tasoinen tekijä on, kuinka kiusaamista todistavat vastaavat kiusaamiseen. Mitä enemmän ulkopuoliset vahvistavat kiusaamista, sitä yleisempää kiusaaminen on.	6/8
17.Pecjak ym. 2017. Slovenia	Määrittää: 1) onko eroa ilmapiiriin liittyvissä havainnoissa uhrien, kiusaajien, ei-uhrien ja ei-kiusaajien näkökulmasta ja 2)mitkä sosiodemografiset ja kouluilmapiiri-tekijät ennustavat kroonisten uhrien ja kiusaajien roolit?	Opiskelijoiden keski-ikä 13,31 (N=414) Kyselylomake, tilastollinen tutkimus.	Tuloksissa oli runsaasti eroja liittyen eri ryhmien (krooniset kiusaajat, satunnaiset kiusaajat ja ei-kiusaajat) kouluilmapiirin kokemiseen. Krooniset kiusaajat olivat sitä mieltä, että opettajat eivät huolehdi tarpeeksi oppilaista, opiskelijat eivät tunne koulun sääntöjä ja niitä ei noudateta. Oppilailla, jotka eivät kiusanneet, oli vastakkainen mielipide.	6/8
18.Sentse ym. 2014. Suomi	Tutkia miellyttämisen/suosion ja kiusaamisen välistä vuorovaikutusta/yhteyttä.	Opiskelijat 7.-9. luokkalaisia. Mukana 37 interventiokoulua ja 30 kontrolli koulua. (N=9183) Pitkittäistutkimus (kesto 1-vuotta), tilastolliset menetelmät.	Mitä suosituimpi henkilö oli luokan keskuudessa, lisäsi tämä todennäköisyyttä, että hänestä tulee myöhemmin kiusaaja.	5/8

19.Veenstra ym. 2014. Suomi	Tutkia opiskelijoiden kokemuksia siitä, kuinka opettaja voi puuttua kiusaamiseen.	Tutkittu Manner-Suomen 3.-6.luokkalaisia oppilaita 9–12-vuotiaita (N=2776). Käytetty vuoden Kiva-koulu tutkimusaineistoa. Tilastolliset menetelmät, regressioanalyysi	Opettajien asenteet, tehokkuus ja vaivannäkö vaikuttavat kiusaamisen esiintymiseen. Opiskelijoiden asenne kiusaamista kohtaan, vaikuttaa kiusaamisen esiintymiseen.	6/8
-----------------------------	---	---	---	-----